

Aksaray Üniversitesi
Jeodezi ve Fotogrametri Mühendisliği Bölümü

TÜRKİYE'DE YENİ İLLERİN KENTSEL GELİŞİM SÜRECİNİN COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ İLE BELİRLENMESİ: AKSARAYÖRNEĞİ

H.M.Yılmaz, S.Reis ,M.Atasoy

Kentsel Gelişim

Dünyada kentleşme hızlı bir şekilde artmakta ve Birleşmiş Milletler Nüfus Örgütü'nün verilerine göre 2050 yılına kadar dünya nüfusunun 2.5 milyar artacağı ve bu nüfusun % 80 'inin şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'de köy nüfuslarına oranla şehir nüfuslarında hızlı bir artış vardır. 1990 ve 2000 yılları arasında köylerdeki nüfus % 0.42 artarken bu oran şehirlerde % 2.68 olmuştur. Türkiye'nin şehirlerindeki nüfusu 1995 yılında 34.4 milyon iken 2000 yılında 44 milyon olmuştur. Bu rakam ülke nüfusunun % 66.9 dur. Şehirde yaşamaya olan talep her geçen gün artmaktadır.

Yeni İller ve Kentleşme

Ülkemizde, idari yapı olarak ilçe statüsünde olan yerleşim birimlerinin bazıları kentsel gelişmişlik, nüfus ve coğrafi konum gibi faktörler dikkate alınarak, yaşanan idari zorlukların giderilmesi ve yatırım imkânlarının artırılması amacıyla zaman zaman il statüsüne geçirilmiştir. İl statüsü kazanan bu ilçeler, yeni yatırım imkânlarına kavuşması ile birlikte bir taraftan kamusal hizmetlerin karşılanması için devlet yatırımları, diğer taraftan ise istihdam ve özel sektör için yeni imkânların oluşturulması sonucunda hızlı kentleşmeye konu olmaktadır.

Aksaray'da Kentsel Gelişim

Ülkemizde yerleşim birimlerinin statü değiştirmesi sosyal yapı, ekonomik yapı, coğrafi konum, nüfus yoğunluğu ve siyasi iradeye bağlıdır. Aksaray ili de uzun yıllar ilçe statüsünde iken 1989 yılında il statüsüne kavuşmuştur. İl olduktan sonra kamu ve özel sektör yatırımları artmıştır. Gelişmekte olan yöreler kapsamında olduğundan yatırımlar cazip olmuş ve desteklenmiştir. Aksaray ülkemizdeki önemli karayollarının bağlantı noktasında yer alması şehrin gelişmesinde önemli faktörlerden biridir. Yerleşim birimlerinin bir üst statüye geçmesi bölgedeki sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik, endüstriyel ve kamusal faaliyetleri ve bunlara bağlı olarak da kentleşme sürecini de etkilemektedir.

Aksaray'da Kentsel Gelişim

Aksaray ili Türkiye'de en hızlı gelişen şehirlerden biridir. Son 25 yılda bölgedeki diğer orta büyüklükteki şehirlerle karşılaştırıldığında kentleşme açısından hızlı bir gelişme görülmektedir. Aksaray il olduktan sonra gelişmekte öncelikli yöreler kapsamına alınmış ve KOBİ ve KOSGEB destekleri artmıştır. Endüstriyel faaliyetlerin sayısı 1989 yılında 7 iken 2003 yılında 20'ye çıkmıştır. Bölgedeki ekonomik faaliyetler tarım sektöründen endüstri sektörüne doğru yönelmiştir. Tarım sektörünün ilin ekonomisine katkısı 1995 yılında % 57.7 iken 2001 yılında 31.3 olmuştur.

Aksaray'da Kentsel Gelişim

Hızlı kentleşme süreci gösteren bir şehir olan Aksaray'da konut sayısı 1984 den 2000 yılına kadar % 410 oranında artmıştır (TÜİK). Aksaray'ın uzun süredir il statüsünde olan komşu illerinde bu oran en fazla % 120 dir. Türkiye'nin nüfusu 1989 yılından 2003 yılına kadar % 28,82 artmıştır. Bu dönemde Aksaray ilinin nüfusu % 27,46 artmıştır. Bu dönemde Aksaray'ın kent merkezinin nüfusu % 52,80 oranında artarken, kent merkezi dışındaki nüfusu ise % 7,30 oranında artmıştır. Kent merkezi nüfusunun toplam nüfustaki oranı 1989 yılında % 43,63 iken 2003 yılında % 50,55'e çıkmıştır. Aksaray'ın il olduğu 1989 yılına kadar verilen yapı ruhsatı 4.548 iken 1989-2003 yılları arasındaki yapı ruhsatı 9.742'ye ulaşmış, yani % 114,2 oranında artmıştır. Bina sayısı 1989 yılında 17.272 iken 2003 yılında 73.224 olmuş ve % 423,95 oranında artmıştır. Konut sayısı 1989 yılında 22.531 iken 2003 yılında 115.004 olmuş ve % 410,4 artmıştır. İstatistiksel veriler Aksaray'ın il olduktan sonra hızlı bir kentleşme süreci yaşadığını göstermektedir.

Çalışmanın amacı

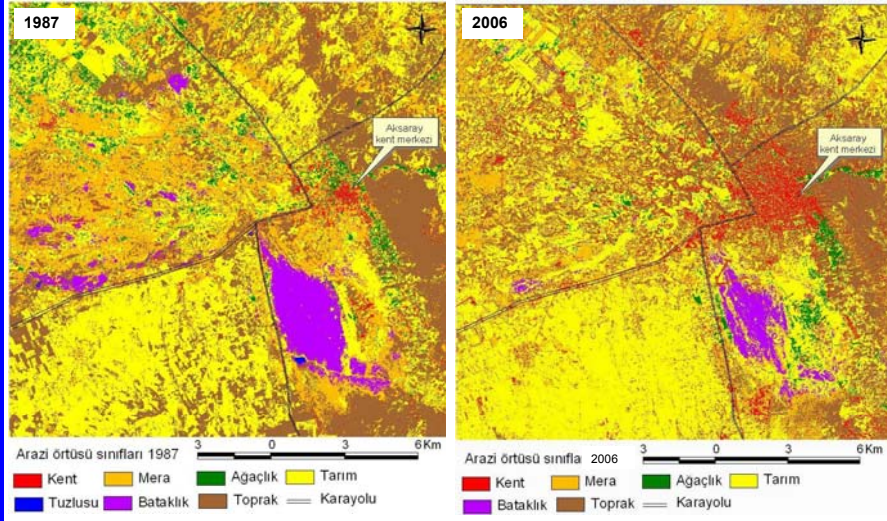
Kentleşme kavramı içinde özellikle yerleşim birimindeki arazi örtüsü ve arazi kullanımının değişimi, uzaktan algılama teknikleri ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yardımıyla yapılabilmektedir. Yerleşim birimine ait farklı zamanlardaki uydu görüntülerinin işlenmesi ve elde edilen verilerin CBS yardımıyla sınıflandırılarak yerleşim birimindeki zamana bağlı değişimler elde edilebilmektedir. Uzaktan algılama hem yüksek zamansal sıklıkla hem de konumsal detayla geniş alanların incelenmesine imkân sağlar. Uzaktan algılamanın önemi kentsel gelişimde ve arazi kullanımı değişiminde konumsal ve zamansal dinamiklerin ortaya çıkarılmasında katkısı olmasıdır. Bu nedenle uzaktan algılama teknikleri faydalı sonuçlarla değişik ölçeklerde arazi örtüsü değişiminin belirlenmesi ve izlenmesinde geniş kullanıma sahiptir. Son zamanlarda, uzaktan algılama CBS ile entegre edilerek arazi kullanımının incelenmesi ve izlenmesinde daha etkili olarak kullanılmaktadır.

Bu çalışmada uzaktan algılama teknolojileri ve Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak Aksaray ilinin il olduktan sonraki kentsel gelişme süreci incelendi.

Veri Ve Metodoloji

Aksaray'ın arazi kullanımındaki değişimini belirlemek için, 21.06.1987 yılına ait Landsat TM uydu görüntüsü ile 25.08. 2006 yılına ait Aster uydu görüntüsü kullanıldı. Çalışma Aksaray ilinin 2006 yılındaki güncel durumu dikkate alınarak 20x20 km² lik kent merkezini içine alan bölgede yapıldı. Uydu görüntülerinin rektifikasyonu ve sınıflandırmalar için gerekli eğitim alanları 2003 yılına ait 1m çözünürlüklü pansharpaned IKONOS uydu görüntüsü ve 1/50.000 ölçekli 1987 yılına ait hava fotoğrafları kullanılarak elde edildi. Arazi örtüsü ve kullanımı kontrollü sınıflandırma yöntemi ile belirlendi. Bu sınıflandırmada arazi örtüsü, kent, mera, ağaçlık, tarım, bataklık, toprak ve tuzlusu olmak üzere yedi sınıfa ayrıldı.

Aksaray Kenti arazi örtüsü

Aksaray Kenti arazi örtüsü

Arazi Sınıfı	Landsat 1987	Aster 2006	Farklar (Ha)	Değişim (%)
Kent	1223	4795	3572	392,06
Mera	12825	8224	-4601	-35,87
Aalık	2854	1647	-1207	-42,29
Tarım	23121	28871	5750	24,87
Bataklık	2987	1753	-1234	-41,31
Toprak	19631	17287	-2344	-11,94
Tuzlusu	32	0	-32	-100,00

19 yılda Aksaray ilinin kent merkezinin oldukça genişlediği il olmadan önceki konumuna göre yaklaşık **dört kat büyüdüğü** belirlenmiştir. Buna göre kentsel alanlar (bina, yol, sanayi, endüstri vb.) 1987 yılında 1223 ha iken, 2006 yılında 4795 ha'a ulaşmıştır. Mera tipi arazi örtüsünde % 36, ağaçlık alanlarda % 42, bataklık alanlarda % 41, toprak tipi arazi örtüsünde ise % 12 lik bir azalma tespit edilmiştir. Bu süreçte Aksaray ilindeki tarım arazilerinde % 25 lik bir artış olduğu görülmüştür.

Kent alanı 1987 yılında toplam alanın % 1,95' i iken bu oran 2006 yılında % 7,65' e çıkmıştır. Mera alanları % 20,46'dan % 13,12'ye, ağaçlık alanlar % 4,55'den % 2,63'e bataklık alanlar % 4,77'den % 2,80'e , toprak alanı % 31,32'den % 27,59'a düşmüştür. Tarım alanları ise bu dönemde % 36,89'dan % 46,07'ye yükselmiştir. Bu verilere göre Aksaray ili 19 yıllık dönemde hızlı bir kentleşme sürecine girdiği görülmüştür.

Sonuçlar

İç Anadolu bölgesinde bulunan Aksaray ili, doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan bir ana yol kavşağı üzerindedir. 1989 yılına kadar ilçe statüsünde iken 1989 yılında il olmuştur. Bu tarihten günümüze kadar hızlı bir kentleşme süreci sergilemiştir. Bu süreçte, kamu ve özel sektör yatırımları önemli ölçüde artmıştır.

İl olmanın ve coğrafi konumunun kendisine sağladığı avantajları da kullanarak sosyal, ekonomik ve özellikle kentsel açıdan büyük bir gelişme sağlamıştır. Nitekim kentsel kullanım alanlarının 1987 yılından 2006 yılına kadar % 392 oranında artış gösterdiği uzaktan algılama ve CBS teknikleri ile belirlenmiştir. Kentsel gelişmenin izlenmesi, boyutunun belirlenmesi ve gelişim planlarının yapılabilmesi için gerekli veri altlığının oluşturulmasında uzaktan algılama ve CBS tekniklerinin büyük kolaylıklar sağladığı görülmüştür.

Aksaray Üniversitesi

JEODEZİ VE FOTOGRAMETRİ MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ

Teşekkürler

Aksaray
Ministry of Culture and Tourism
www.aksaray.gov.tr